

NORGES INDSKRIFTER

MED DE ÆLDRE RUNER.

UDGIVNE

FOR

DET NORSKE HISTORISKE KILDESKRIFTFOND

VED

SOPHUS BUGGE.

I.

CHRISTIANIA.

A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI.

1891—1903.

Nordlands Amt.

33. Gimsø.

Literatur. Utrykt. Brev fra E. A. Colban „Sognepræst til Waagen i Nordlandene“, dateret Kirkevaag 19 Sept. 1810, i Antikvarisk-Topographisk Arkiv ved Oldsamlingen i Kjøbenhavn, Mappe VI: Norge, Nordland og Finmarken. — Brev fra Nannestad til Toldinspektør Christie, dateret Bitterstad [i Hadsel Præstegjeld] 17 Aug. 1828, i Omslaget „Materialier til endel Opsatser for den antiqvariske Forenings Blad, Urda“ i Arkiv ved Bergens Museums Oldsamling. — Optegnelser af nuværende Prof. Yngvar Nielsen nedskrevne i Gimsø 1863; nu i Runearkivet i Christiania, ligesom de i det følgende nævnte Haandskrifter. — Tegninger af Indskriften med Bemærkninger af I. Undset, Bergen Okt.—Nov. 1887. — Bemærkninger om Indskriften nedskrevne til S. Bugge af Prof. O. Rygh ^{18/9} 94. — Bemærkninger om Indskriften nedskrevne til forskjellige Tider af S. Bugge. — Tegning udført af S. Bugge, Bergen Juni 1895. — Tegning af Indskriftens nederste Linje med Bemærkninger dertil af Prof. O. Rygh, Bergen 8—9 Aug. 1895.

Trykt. Aarsberetning fra Foren. til norske Fortidsmind. Bevaring for 1864 S. 36. — Nicolaysen Norske Fornlevninger (1862—1866), S. 689 f. (efter Yngvar Nielsen). — „Aarsberetning“ for 1867 S. 117. — O. Nicolaissen i „Aarsberetning“ for 1884 S. 5 f. — Stephens Runic Mon. III (1884) S. 338. — Heinzl i Anzeiger f. d. Alt. XII S. 45. — S. Bugge „Om Runeindskrifterne paa Røk-Stenen . . . og Fonnaas-Spænden“ (1888) S. 77. — Noreen (efter S. Bugge) i Pauls Grundriss I ¹ (1861) S. 421; I ² (1897) S. 522. — S. Bugge i Bidrag til den ældste Skaldedigtningens Historie (1894) S. 20. — S. Bugge i Arkiv f. nord. Filol. XIII (1897) S. 334, 357.

Grundlag for Behandlingen. Flere Ganges Undersøgelse af Originalen og af Papiraftryk, Gipsafstøbninger og Photographi, samt Gjennemgaaelse af de under „Literatur“ nævnte Hjælpeidler.

Tegninger. Først meddeles Autotypi efter Photographi taget af Photograph M. Selmer i Bergen. Derpaa Autotypier efter Photographier af Papiraftryk, hvis Træk er udfyldte med Blyant af Udgiveren.

læses først. En betydningsløs Stribe begynder ved Stenens Fod og skjærer Indskriftens nedre Rad, indtil den store Rune \mathfrak{B} . Denne Stribe ligger ikke overalt i samme Linje.

Runerne har oprindelig i det hele vistnok været dybt indhuggede, og endnu træde flere Runer i nederste Rad tydelig frem. Men undersøger man Runerne i det enkelte, saa fremkommer der overmaade mange Tvivlsmaal, og man ser, at mange Runer har lidt meget i Tidens Løb. Overhoved er Runerne i øverste Rad utydeligere end de i nederste. Længst til høire er der i første (nederste) Rad nedentil slaaet lidt af Runerne 4, 3, 2 fra Enden. I øverste Rad er der oventil slaaet noget af Runerne til høire, navnlig de tre sidste. Ogsaa Forvitring har virket endel, men ujævnt.

Runerne i nederste Rad er høiere end de i øverste og har været omhyggeligere indhuggede. Rune 2 i nederste Rad er 12 Cm. høi; Rune 2 i øverste Rad ikke fuldt 7 Cm. Lidt over Runerne i øverste Rad er der en Rammestreg, som kan sees til Rune 17 i denne Rad.

De ældre Tegninger af Indskriften, som er tagne, før Stenen kom til Bergen, er ubrugbare.

Gimsø-Indskriften har jeg undersøgt mange Gange til forskjellige Tider dels paa Originalen, dels paa Gipsafstøbninger og Aftryk. Derhos har jeg havt god Hjælp af en Tegning med Bemærkninger af I. Undset og af en Tegning af Runerne i nederste Rad med Bemærkninger af Prof. O. Rygh, samt af Bemærkninger af ham om enkelte Runer i øverste Rad.

Gimsø-Indskriften har hidtil ikke været tolket. Den Læsning og Tolkning, som Stephens III 338 har meddelt og som efter hans Sigende grunder sig paa mere end 14 Dages Arbeide, er saa feilagtig, at man har vanskeligt for i den at kjende den virkelige Indskrift igjen. Den burde aldrig have været offentlig-

gjort¹⁾, og til den tager jeg i det følgende intet Hensyn. Dog maa det indrømmes, at Indskriften er meget vanskelig at læse og tolke. Dette har for en Del sin Grund i Runernes Utydelighed. Men det grunder sig efter min Mening for en stor Del tillige paa den Omstændighed, at Skriftbrugen, Runernes Former og Betydning samt Sprogformerne og Udtryksmaaden i Gimsø-Indskriften i mange Henseender afviger fra, hvad vi finder i norske Indskrifter baade fra den ældste kristne Tid og fra den senere Middelalder.

Naar man første Gang faar se Indskriften, træder i nederste Rad straks det punkterede ► stort og tydeligt frem. Dette Runetegn bruges i norske Indskrifter fra 13de og 14de Aarhundred som Tegn for *p*. Man vil derfor gaa til Undersøgelse af Indskriften med den forudfattede Mening, at den er fra 13de eller

Nr. 1.

14de Aarhundred. Men allerede det efter den nævnte Rune følgende Ord viser, at dette ikke kan være saa. En Undersøgelse af den hele Indskrift og en alsidig Overveielse af alle dens Eiendommeligheder maa gjøre det til en utvivlsom Kjendsgjærning, at den er langt ældre. Der er vistnok meget i den, som efter en grundig Undersøgelse fremdeles bliver uvist og underkastet Tvivl. Men jeg nærer ingen Tvivl om, at Gimsø-Indskriften er ældre end Norges Runeindskrifter fra kristelig Tid. Ja jeg tror, at den, skjønt i sin Helhed skreven med den kortere Rækkes Runer, dog med Hensyn til enkelte Runeformer maa betegnes som en Overgangsindskrift mellem den ældre og yngre Runerækkes Indskrifter.

¹⁾ Heinzl har i Anzeiger 12 S. 45 gjengivet denne Afskrift.

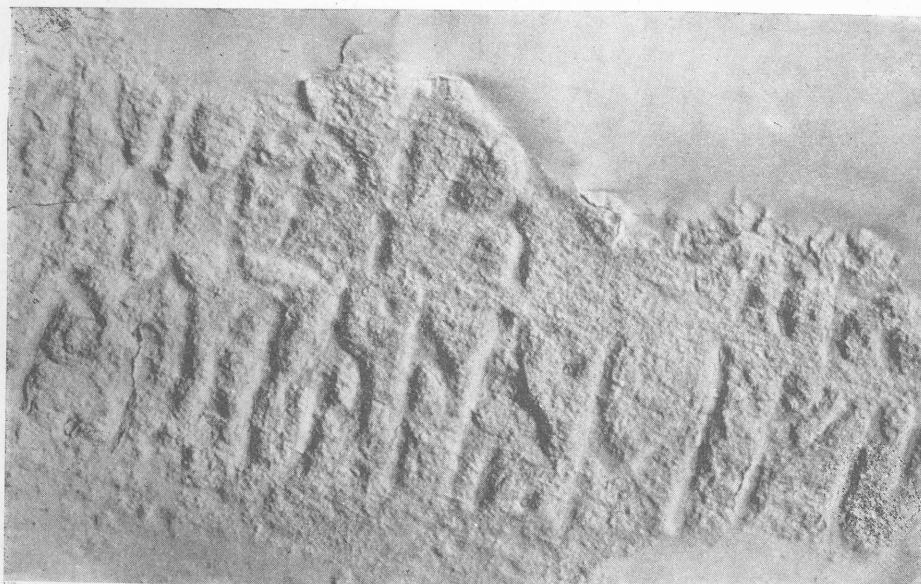
Til Forklaring af de her meddelte Gjengivelser af Indskriften efter Papiraftryk bemærkes følgende. Runerne i nederste Rad betegner jeg ved „a“; Runerne til høire i øverste Rad ved „b“; Runerne til venstre i øverste Rad ved „c“. Tegning Nr. 1 begynder til venstre nedentil med Rune a 1¹⁾, oventil med to Prikker og Rune c 1. Den ender til høire nedentil i a 14 (Runen *r*), oventil med c 14 (*s*), saa at man til høire derfor endnu ser Kvisten af c 15 (*t*).

Tegning Nr. 2 begynder til venstre nedentil i *þ* af Binderunen a 11, oventil med c 11 (Binderunen *ak*). Den ender til høire nedentil i a 18 (Binderunen *ut*), oventil efter c 20 (*i*).

Tegning Nr. 3 begynder til venstre nedentil med Venderunen a 17 (*t*, der har Formen af en *l*-Rune), saa at man til venstre for den ser noget af yderste Kvist af a 16 (*f*). Oventil begynder Tegning Nr. 3 med c 17 (*s*). Til høire ender den nedentil og oventil med Indskriftens Slutning. Det vil heraf sees, at Tegning Nr. 1 har lidt af Indskriften tilføelles med Nr. 2, og Nr. 2 ligesaa med Nr. 3.

Nr. 2.

Nr. 3.

Jeg gennemgaar herefter de enkelte Runer og begynder med nederste Rad, som jeg kalder „a“.

¹⁾ Runernes Tal henviser til Gjennemgaaelsen i det følgende.

a 1 har sikkert været $\uparrow n$. Staven er ovenfor Kvisten overhoved meget svag og kan nærmest ovenfor Kvisten ikke overalt sikkert følges. Staven krydses straks nedenfor Kvistens Spidse af en nogenlunde horizontal betydningsløs Streg eller Rævne (omtalt ovenfor S. 385, L. 1 ff.), som fortsættes langt baade til venstre og til høire.

a 2 $\downarrow u$. Runen er usædvanlig smal i Forhold til sin Høide; Krumstaven skraaner nedentil mindre mod høire, end det ellers er sædvanligt.

a 3 har efter min Mening sikkert været $\vee k$. Kvisten synes mig utvivlsom, uagtet den er bleven noget utydelig ved en Afskalling under den.

a 4 har efter min Mening sikkert været $\downarrow i$. Staven rækker ligesaa høit op som paa a 3 og har noget under Midten krummet sig lidt mod venstre. Lidt under Toppen er Staven bleven utydelig ved en Afskalling, som strækker sig fra a 3. En nedad mod høire skraanende Streg eller Rift, som krydser Staven lidt under Toppen, holder jeg for betydningsløs.

Til høire for a 4 er to Prikker, den øverste lige saa høit oppe som Toppen af a 5; den nederste mellem de to Kviste paa a 5, lidt nærmere den nederste.

a 5 er efter min Mening en Binderune, som indeholder $\downarrow q$ med Kviste til venstre. Ved øverste Kvist er der paa høire Side af Staven tilfældig Afskalling. Nederste Kvist, som er længere nede end sædvanlig i andre Indskrifter, synes at være lidt krum. Til venstre for Staven er der ved denne Kvist Afskalling.

Omtrent midt imellem de to Kviste er der paa høire Side af Staven en aflang Udbugning. Denne synes mig paa Grund af sine glatte Omrids og sin rene Bund at være ridset og ikke at være tilfældig. Hvis denne Udbugning ikke er tilfældig, maa Runen være en Binderune. Jeg tror, at denne Udbugning snarest er Prikken paa $\downarrow s$, og jeg læser a 5 helst som Binderune af $\downarrow s$ *qs*. Lidet sandsynligt forekommer det mig, at vi her skulde have en Binderune af q og h . Jfr. herom i det følgende.

a 6 er i sin Form tydelig $\downarrow n$. Tværstregen er kort og skraaner svagt nedad mod høire¹⁾. Runen ligner en Form, som s har i den kortere Runerækkes Skrift. Men at Runen paa Gimsø-Stenen ikke kan være s , som Nicolaysen i Norske Fornlevn. S. 690 mener, godtgjøres navnlig ved den samme Runes Forekomst med uvæsentlig afvigende Form som c 2 og c 6. Jeg skal i det følgende godtgjøre, at Runen her betegner a og er en Form af *ár*-Runen.

Til høire for a 6 lidt under dens Top er der en Prik.

a 7 er tydelig $\downarrow b$, d. e. b med to krumme Sidestave og med en Prik indenfor hver af disse²⁾. Denne Runeform forekommer i norske sene Middelalders-

1) En rundagtig Fordybning, som er paa Staven navnlig ved dennes venstre Side et Stykke under Runens Tværstreg, er vel foranlediget ved en betydningsløs horizontal Stribe, som forbinder denne Rune med den følgende, og er vel ikke ment som den nederste af to Prikker.

2) En Afskalling, som fra nederste Punkt skraaner opover til Runens rette Stav, har vistnok ikke sproglig Betydning, ligesaa lidet som den horizontale Streg, der straks nedenfor denne og i Forbindelse med den strækker sig til foregaaende Rune.

Indskrifter (fra 13de og 14de Aarh.) med Betydning af *p*. Men Gimsø-Indskriften er efter hele sin Karakter adskillige Aarhundreder ældre end de norske Indskrifter, hvori en Rune af denne Form for *p* kan paavises. Jeg holder Prikkerne her for Skilletegn. Da det følgende Ord, som vi skal se, er *raispa*, maa Skilletegnet i saa Fald læses efter *b*. At Prikkerne alligevel er sat til venstre for Krumstavene af *b*, kan sammenlignes med det, at Indskriften, som vi skal se, oftere bruger Runekviste og krumme Runestave, som vende mod venstre, medens de regelret skulde vende mod høire. Jfr. ogsaa Skilletegnet mellem c 10 og c 11.

a 8 er en Binderune af **R** *r* og **1** *a*. Krumstavene paa *r* synes at gaa ind til den lodrette Stav lidt under Midten. Kvisten af *a* er ganske lidt krummet. En Indhuling under den lodrette Stav synes at være betydningsløs. Da denne Rune vel sikkert er Begyndelsesrunen i Ordet *raispa*, læser jeg den som *ra* (ikke som *ar*, hvilket efter Runeformen var muligt).

a 9 | *i*. Er svagere oventil end nedentil. Stavens øverste Del bøier sig lidt mod venstre.

a 10 *s*. Runen gaar ikke fuldt saa langt ned som til de omstaaende Runers Midte. Den lodrette Halvstav udvider sig nedentil i en dybere ridset Prik.

Til høire for a 10 ovenfor dennes nederste Ende er der en utydelig Prik eller Indhuling, som vel er betydningsløs og som ikke synes at staa i Forbindelse med følgende Rune.

a 11 er Binderune af **p** *p* og **1** *a*; jeg læser den *pa*. Kvisten af *a* er krummet. Den Del af den lodrette Stav, som er over Krumstaven, er svag. Kvisten af *a* gaar ud fra den lodrette Stav ligesaa langt nede som nederste Krumstav af *p*.

Til høire for a 11 er der to Prikker; den øverste i Linje med Runens Top, den nederste med dens Basis.

a 12 er en ret Stav, som paa Midten krydses af en kort, ikke skarpt begrænset Tværstreg, der skraaner en Smule nedad mod venstre. Denne Tværstreg synes at være lidt længere til venstre for den lodrette Stav end til høire. En rundagtig Udbugning paa høire Side af den lodrette Stav noget nedenfor Tværstregen synes mig betydningsløs. Mellem Tværstregen og denne Udbugning er Staven meget svag og grund. Jeg læser Runen som *h*, ikke som *a*; jfr. i det følgende.

Nær til høire for den nederste Del af a 12 er der en lodret, temmelig dyb Streg, hvis Basis er i Linje med de omstaaende Runestaves Basis. Den naar op til et Stykke nedenfor Udbugningen paa a 12, og øverst oppe krummer den sig kanské lidt mod venstre. Høiere oppe og, som det synes, lidt adskilt fra denne Streg, strækker sig en svag og mulig betydningsløs, nogenlunde lodret Indhuling op til omtrent i Linje med Midten af de omstaaende Runer. Her har aldrig været en fuldstændig Stav, saa høi som de omstaaende Runestave. Den nævnte Streg kan neppe opfattes som et Skilletegn, thi Skilletegn af nøiagtig samme Form bruges ikke paa Gimsø-Stenen. Jeg vover heller ikke her at læse | *i*. Stregen har samme Form som *ja*- eller *éa*-Runen i flere Indskrifter af Røktypen med Betydning *a*. Jeg læser her en egen Rune a 13 og holder denne

snarest for *é* (*yr*). Men Runen maa, hvis dette er rigtigt, betegne *é*, ikke *æ*, og jeg gjengiver den ved *æ*. Jfr. i det følgende.

a 14 er **R** *r*. Ogsaa her gaar, ligesom paa a 8, Krumstavene ind til den lodrette Stav paa Midten. Dog er Forbindelsesstregen ved Runens Midte mellem den lodrette Stav og Sidestavene ikke saa dyb som de andre Streger af Runen.

En Indhuling under høire Stav af *r*, lidt til venstre, synes at være betydningsløs.

Efter a 14 er der to Prikker; den øverste, som er svag, til høire for Midten af den øvre Krumstreg af **R**; den nederste ikke langt under Kvisten af følgende Rune, skraat til venstre for Spidsen af Kvisten.

a 15 er **᠗** *a*. Kvisten, som ved Afskalling er bleven lidt utydelig, synes at have været nogenlunde horizontal og temmelig kort.

a 16 **ƿ** *f*. Begge Kviste er krumme, især den yderste. Den lodrette Stav er nederst nede dybere og bredere.

a 17 har Formen af **᠗** *l*, men Tolkningen vil vise, at den er ment som Venderune for **᠗** *t*.

Til høire for a 17 er der, kun lidet høiere end Stavens Basis, en dyb og tydelig Prik. Høiere oppe kan ikke iagttages nogen sikker Prik; men der er en utydelig Indhuling tæt under Kvisten paa a 17.

De til høire følgende to Stave tæller jeg som en eneste Rune, a 18. Denne, som har en ellers ikke paaviselig Form, opfatter jeg som Binderune af *u* og *t*. Kvisten paa **᠗** *t* er oventil føiet til Krumstaven af *u*. Fra det Sted, hvor Kvisten af *t* slutter sig til Krumstaven af *u*, synes der at gaa opover en kort Streg, som er lodret og parallel med *u*-Runens Hovedstav, der i det følgende beskrives. Krumstaven er et Stykke nedenfor Midten utydelig og danner et lidet Stykke ovenfor Basis en prikformet Udbugning. Den lodrette, venstre, Stav af *u* er oventil ikke forenet med Runens Krumstav, men adskilt fra denne ved et langt Mellemrum. Fra den lodrette Stavs Top gaar skraat ned mod venstre en ganske kort Streg. Anden *u*-Rune i Ordet *kunstu* i c har heller ikke Runens lodrette Stav forenet med dens Krumstav. Jeg læser a 18 som *ut*.

Til høire for Basis af høire Stav af a 18 er der en liden rundagtig Indhuling eller Prik, og længere nede en noget større Prik et godt Stykke under Basis. Det er tvivlsomt, om disse Prikker har sproglig Betydning; men dette synes dog rimeligt.

a 19 er **᠗** *s*. Toppen af Runen rækker ikke saa høit op som de omstaaende Runer, men er et Stykke under Spidsen af Kvisten paa følgende Rune. Nedentil udvider Runen sig til en rund Prik.

a 20 er **᠗** *t*. Kvisten er lidt krum. Der er vist ingen Forbindelse mellem a 19 og a 20 tilsigtet, uagtet der er svage Indhulinger mellem nederste Ende af Kvisten paa *t* og Toppen af *s*.

a 21 er Binderune af **᠗** *a* og **᠗** *þ*. Kvisten af *a* gaar ud fra den lodrette Stav lidt lavere end øverste Krumstreg af *þ*. Hin Kvist skraaner stærkt og er nedentil lidt krum. Om Binderunen skal læses som *aþ* eller som *þa*, maa Tolkningen vise. Se herom i det følgende.

Til høire for a 21 er to Prikker; den øverste i Linje med Runens Top, den nederste med dens Basis.

a 22 snarest $\uparrow n$. Kvisten gaar ud fra den lodrette Stav usædvanlig høit oppe og er i sin nederste Del en Smule krummet. Runen er neppe β ; der er kun nogle betydningsløse Indhulinger under Kvisten.

a 23 $\uparrow i$. Paa høire Side er der stærk Afskalling; men Runen kan her ikke have havt nogen Kvist, da den staar for nær ved den følgende Runestav til, at dette skulde kunne antages.

a 24 er paa Midten til høire ved stærk Afskalling bleven meget utydelig. Den maa have været enten $\uparrow n$ eller $\beta \beta$. Den ligner nu mere \uparrow ; men den øvre Rand af Afskallingen er nu skarpere og strækker sig i en Spids længere mod høire end den oprindelige Sidestav. Jeg læser Runen hellere som β , baade fordi jeg tror at skimte det nederste af Krumstaven paa β , og af sproglige Grunde.

Til høire for a 24 er to Prikker; den øverste lidt lavere end nævnte Runes Top, den nederste i Linje med dens Basis.

a 25 $\uparrow n$. Kvisten er meget længere nede end paa a 22 og er ikke krum.

a 26 $\uparrow a$. Kvisten er lidt krum. Den er paa Tegningen mindre tydelig. Derimod fremtræder paa denne den tilfældige Streg, der fra Stavens Top skraaner nedad mod høire, altfor tydelig.

a 27 $\uparrow f$. Begge Kviste er lidt krumme.

a 28 bestaar af en nogenlunde lodret Stav, som i sin øvre Del krummer sig nedad lidt mod venstre. Nedentil er der slaaet bort et lidet Stykke af Runen. Jeg tror, at Runen snarere har været \uparrow med smaa Kviste end $\uparrow i$, thi jeg tror nedentil at kunne skimte, at Runen her har været trekløftet. Sikkert er dette dog ikke. Om a 28, hvis Runen rigtig er læst som \uparrow eller γR -Runen, betegner x eller e , det maa Tolkningen afgjøre. Se herom i det følgende.

a 29 $\uparrow s$. Runestaven udvider sig lidt i sin nedre Ende.

Efter Linjen (Raden) a skal, som jeg tror, Runestavene længst til høire i øverste Linje læses. Disse Runestave er adskilte fra Runerne længere til venstre i øverste Linje ved et tomt Rum, $4\frac{1}{2}$ Cm. bredt, hvori der aldrig har været skrevet noget. Jeg betegner Runerne længst til høire i øverste Linje ved „b“. Ingen af disse Runestave er fuldstændig oventil.

Længst til venstre i b er en oventil ufuldstændig, næsten lodret Stav.

Anden Stav har nederst nede en liden Krumning mod høire. Denne Krumstav er bleven utydelig ved en betydningsløs Rift eller Stribe, som krydser den i dens øvre Del. Jeg formoder, at første og anden Stav tilsammen har dannet en u -Rune \uparrow ; men sikkert er dette ikke.

Tredje Stav i b er en lodret Stav, som til høire synes at have havt en næsten horizontal Kvist paa Midten. Denne Kvist er ved en tilfældig Tværstriben bleven utydelig. Jeg læser her $\uparrow n$.

Til høire for tredje Stav i b er der i Linje med dens Basis en langagtig Prik¹⁾. Til høire for denne har jeg ikke fundet Spor af nogen Rune. En Indhuling

¹⁾ Høiere oppe kan have været en anden, nu ved Afskalling forsvunden Prik.

paa tværs, oppe til høire for Prikken, synes sikkert at være en betydningsløs Afskalling.

Ogsaa Conservator Schetelig erklærer, at han holder det for usandsynligt, at der ovenfor b 2 har været flere Runer¹⁾.

Herefter læser jeg fra venstre mod høire de Runer i øverste Linje, som begynde yderst til venstre, og betegner dem ved „c“.

Længst til venstre i Linje c over a 1 er der to Prikker. En Indhuling over disse og i Linje med Toppen af c 1 er sandsynlig betydningsløs.

c 1 er þ þ. Krumstaven synes at gaa ud fra den rette Stav lige nedenfor Toppen.

c 2, som er temmelig utydelig, synes mig dog sikkert at være h a. Under Tværstregen, som skraaner lidt opad mod høire, er der en anden, snarest betydningsløs, Tværstreg. Øverste (venstre) Del af den lodrette Stav fortsættes nedenfor Tværstregen tildels i en svag og sikkerlig betydningsløs lodret Streg.

c 3 (se Tegningen) er en Stav, som nederst nede udvider sig. I sin øverste Del er den lidt krummet fra høire nedad mod venstre. Runen synes at burde læses som i og ikke som den mod venstre vendte Krumstav af u (uden Tilføielse af den lodrette Stav). Den kan ikke læses som t.

c 4 er ' s. Halvstaven ender nedentil ikke i en Prik.

c 5 ¶ a. Begge Kviste er lidt krumme. Den nederste, som er meget længere end den øverste, begynder langt nede paa den lodrette Stav, og Kvistens Ende strækker sig lige til Runernes Basis.

Til høire for Basis af c 5 er der en rundagtig Prik.

c 6 h a. Øverste (venstre) Del af den lodrette Stav er kortere end den nederste, som nederst udvider sig. Tværstregen, som er lidt utydelig, men sikker, skraaner lidt opad mod høire.

c 7 h h. Tværstregen skraaner lidt nedad mod venstre. Paa venstre lodrette Stav er der nederst nede en Udbugning til høire og paa høire lodrette Stav lidt ovenfor Basis en Udbugning til venstre. Disse Udbugninger er vist betydningsløse.

c 8 er nu meget utydelig. Jeg holder Runen for en Binderune af þ þ og ¶ a. Øverste Kvist af ¶ er især meget utydelig og usikker. Men nederste Kvist gaar ud fra den rette Stav langt nede (ligesom ved c 5), hvor den nederste Krumstreg af þ støder til Staven, og strækker sig lige til Runernes Basis. Derved, at denne Kvist er saa langt nede, forudsætter den en Kvist ovenfor. Jeg læser c 8 som þa.

Til høire for c 8 er der to smaa og ikke meget tydelig fremtrædende Prikker; den nederste i Linje med Runernes Basis, den øverste tæt ovenfor.

c 9 er ligeledes meget utydelig. Jeg holder den sikkert for en Binderune,

¹⁾ Hr. Schetelig bemærker, at den nuværende Topflade sandsynlig er den oprindelige; den er 12 Cm. høi og nederst 14 Cm. bred. Paa denne Flade er der nu ikke Spor af Runer, og Hr. Schetelig finder det sandsynligt, at der her aldrig har været Runer, ligesom ogsaa jeg i min Tolkning har forudsat, at der her ikke har været Runer.

hvis Bestanddel til venstre er $\uparrow a$. Dens Bestanddel til høire synes mig at være $\uparrow n$ (ikke l og heller ikke β). Jeg læser c 9 som *an*.

Til høire nedenfor Enden af Kvisten paa c 9 synes der at være en Prik eller Indhuling, men den er snarest tilfældig. Under denne Prik lidt længere til venstre er der en anden liden Prik, som er i Linje med Basis af c 9, og en tredjed Prik er tæt under den anden.

c 10 er sikkert $\beta \beta$. Jeg tror ikke, at den til venstre har nogen Kvist. Hvor Krumstaven oventil støder til Hovedstaven, er denne udbuget til venstre.

Til høire for c 10 i Linje med Runens Basis, men nærmere ved c 11 er der en Prik. En rund Indhuling til venstre for denne Prik og lidt lavere er snarest betydningsløs. En anden Prik høiere oppe til høire for c 10 er i Linje med Krumstavens Begyndelse. Skilletegnet læser jeg efter det *a*, som indeholdes i følgende Rune. Jfr. det, som ovenfor er sagt om det Skilletegn, der skal læses efter a 7 (*b*).

c 11 holder jeg for en Binderune af $\uparrow a$ og $\uparrow k$. Jeg læser den *ak*. Kvisten af *a* er paa Grund af Afskalling mindre tydelig adskilt fra c 10. Side-staven paa *k* strækker sig ikke fuldt saa høit op som Hovedstaven. Kvisten til venstre begynder lidt længere nede end den til høire. Runens Stav er nedentil krummet lidt mod venstre.

c 12 er et *u* med Krumstaven vendt mod venstre. Den lodrette Stav synes ikke at slutte helt til Krumstaven, hvis øverste Del er ovenover den lodrette Stav.

c 13 læser jeg som *n*. Af den sædvanlige *n*-Rune har den Form, som her er brugt, kun beholdt Kvisten og en fra denne opad mod venstre skraanende Streg, medens Staven, og særlig den Del af Staven, som ellers er under Kvisten, fuldstændig mangler. Baade ovenfor og nedenfor den venstre Del af denne Kvist, som danner *n*, er der en horizontal Indhuling; den øverste lidt ovenfor Toppen af c 12, den nederste lidt ovenfor Basis af c 12. Begge Indhulinger er mulig betydningsløse. (Eller skal to Prikker læses efter *kun*?)

c 14 $\uparrow s$. Halvstaven, som er smal, udvider sig nedentil næsten ikke.

c 15 \uparrow eller snarere $\uparrow t$. Kvisten til venstre synes sikker; mulig gaar der ogsaa ned til høire en Skraastreg fra Stavens Top. Den nederste Del af Staven er tydelig; men den øverste Del af Staven har lidt meget ved Afskalling. Denne Rune og de følgende strække sig lidt høiere op end de foregaaende.

c 16 $\uparrow u$. Den rette Stav slutter ikke til den krumme, men er ved et stort Mellemrum skilt fra denne.

Efter c 16 *u*, lidt høiere end Runens Midte, er der en utydelig Prik.

c 17 $\uparrow s$. Lige under Halvstaven, men, som det synes, adskilt fra denne er der en rundagtig Indhuling (det nederste Interpunctionstegn?).

c 18 $\uparrow t$.

c 19 $\uparrow a$. Staven har en stærk Bøining nedad mod høire, tæt hen til følgende Rune.

c 20 $\uparrow i$. Runen, der ikke strækker sig saa langt ned som den fore-

Jeg forsøger herefter Tolknningen af disse Runer.

a 1—4 ᚢᚋᚢᚦ : *nuki*: er vel sikkert et Mandsnavn i Nominativ, og, som vi skal se, Navnet paa den, som har reist Mindestenen.

Samme Mandsnavn findes sandsynlig paa svenske Runestene. Lilj. Run-Urk. 774 = Dybeck fol. 277 (i Vestmanlands län) har Accus. *nuka*¹⁾. Dybeck (fol. 105 Upland) har Accus. *nuka* (Lilj. 719 læser her vel med urette *nuki*).

Lector M. Lundgren har godhedsfuldt meddelt mig følgende Sted, paa hvilket Navnet ellers kan paavises i Sverige: Abernus *Nokkæson* Dipl. Sv. V 239 (1344). Fremdeles i følgende Stedsnavn: *Nokkaby*, nu *Nockeby*, Upland, Dipl. Sv. ny Serie I 75 m. m., *Nukkaby* II 781.

Herefter synes *nuki* paa Gimsø-Stenen snarest at have været udtalt *Nokki* (eller *Nokke*).

Det er neppe sandsynligt, at dette Navn er forskjelligt fra de gammelnorske Navne *Nokkvi* (= oldhøitysk *Nahho*) og *Nøkkvir* (*Nøkker*). Se om disse Oplysningerne hos O. Rygh, Gamle Personnavne i norske Stedsnavne S. 186 f.²⁾ Jfr. oldisl. *sokki* = *sokki* „Fiende“. Hvis Mandsnavnet *Nokki* er forskjelligt fra *Nokkvi*, vover jeg ikke at afgjøre, hvorfra *Nokki* har sin Oprindelse.

a 5—7 læser jeg snarest som $\widehat{qsa}b$:; uagtet jeg ikke kan paavise noget andet Exempel paa, at den korte *s*-Rune er forenet med en anden Rune til en Binderune³⁾. Hvis Læsningen er rigtig, maa \widehat{qsa} forstaaes som Genetiv af et Mandsnavn. Dette Mandsnavn forekommer i ældre Tid oftere i Sverige, bl. a. i Upland og Östergötland; se Dieterich, Runen-Sprach-Schatz S. 249 og Lundgren. Mandsnavnet *Áse* (= oldtysk *Anso*) er ogsaa gammeldansk, se O. Nielsen. Derimod har dette Navn ikke været sædvanligt i Norge. I Landnámabók efter Hauksbók S. 23³ (C. 56) (F. Jónssons Udg.) omtales en *Asi hersir*, sandsynlig fra Hallingdal, og S. 36³⁶ (C. 83) forekommer ogsaa Navnet *Asi*. Sturlubók har dog her paa begge Steder *Ali* (S. 146¹⁹, S. 157¹⁹). Uddraget af Ól. Tryggv. Saga har Navneformen *Asi* (S. 269⁶)⁴⁾.

Prikken til høire for den øverste Del af *a* (a 6) holder jeg snarest for Skilletegn.

Skrivemaaden *qsa* med nasalt *a* i første Stavelse er regelret i ældre Indskrifter. Det er at mærke, at Navnet i Genetiv her, hvis Læsningen er rigtig, har *a* i Endelsen, hvilket *a* er det sædvanlige i Casus obliqui af Hankjønnsstammer paa *-n* i historisk Nordisk. Om den Tid, fra hvilken man først finder et ikke nasaleret *a* i disse Former, se Arkiv f. n. F. XVIII, 7 f. Skrivemaaden *qsa* med ikke nasalt *a* i Endelsen stemmer overens med Formerne *þa* og *staina* Accus. Plur.

1) Men Stephens Run. Mon. I 240 læser her efter Bure: *at* × *irlauka*.

2) I Røde Bog S. 277 fra Toten *Nokkarud*, der efter Rygh mulig er samme Gaard som *Nikke-rud*, Ø. Toten Gaards-Nr. 47. I Røde Bog S. 378 anføres *j Nokka rudi* under Berofjarðardals Kirke i Raanrike.

3) Tidligere forsøgte jeg Læsningen $\widehat{qha}b$:; men denne holder jeg nu af følgende Grunde for urigtig: 1) Prikken paa a 5 afviger i sin Form bestemt fra Tværstregen paa *h* i a 12. 2) Imod Læsningen $\widehat{qha}b$: taler Prikken tilhøre for den øverste Del af a 6. 3) En Læsning $\widehat{qha}b$: synes ikke at give nogen brugbar Mening.

4) Gaardnavnet *Asarud* er ikke bevisende for Mandsnavnet *Asi*; se O. Rygh, Gamle Personnavne, S. 14 f. og Norske Gaardnavne I, S. 323.

Jeg forsøger herefter Tolkningen af disse Runer.

a 1—4 ᚱᚱᚱ : *nuki*: er vel sikkert et Mandsnavn i Nominativ, og, som vi skal se, Navnet paa den, som har reist Mindestenen.

Samme Mandsnavn findes sandsynlig paa svenske Runestene. Lilj. Run-Urk. 774 = Dybeck fol. 277 (i Vestmanlands län) har Accus. *nuka*¹⁾. Dybeck (fol. 105 Upland) har Accus. *nuka* (Lilj. 719 læser her vel med urette *nuki*).

Lector M. Lundgren har godhedsfuldt meddelt mig følgende Sted, paa hvilket Navnet ellers kan paavises i Sverige: Abernus *Nokkæson* Dipl. Sv. V 239 (1344). Fremdeles i følgende Stedsnavn: *Nokkaby*, nu *Nockeby*, Upland, Dipl. Sv. ny Serie I 75 m. m., *Nukkaby* II 781.

Herefter synes *nuki* paa Gimsø-Stenen snarest at have været udtalt *Nokki* (eller *Nokke*).

Det er neppe sandsynligt, at dette Navn er forskjelligt fra de gammelnorske Navne *Nokkvi* (= oldhøitysk *Nahho*) og *Nokkvir* (*Nokker*). Se om disse Oplysningerne hos O. Rygh, Gamle Personnavne i norske Stedsnavne S. 186 f.²⁾ Jfr. oldisl. *sokki* = *sokkvi* „Fiende“. Hvis Mandsnavnet *Nokki* er forskjelligt fra *Nokkvi*, vover jeg ikke at afgjøre, hvorfra *Nokki* har sin Oprindelse.

a 5—7 læser jeg snarest som *q̄saʔb*:; uagtet jeg ikke kan paavise noget andet Exempel paa, at den korte *s*-Rune er forenet med en anden Rune til en Binderune³⁾. Hvis Læsningen er rigtig, maa *q̄sa* forstaaes som Genetiv af et Mandsnavn. Dette Mandsnavn forekommer i ældre Tid oftere i Sverige, bl. a. i Upland og Östergötland; se Dieterich, Runen-Sprach-Schatz S. 249 og Lundgren. Mandsnavnet *Áse* (= oldtysk *Anso*) er ogsaa gammeldansk, se O. Nielsen. Derimod har dette Navn ikke været sædvanligt i Norge. I Landnámabók efter Hauksbók S. 23³ (C. 56) (F. Jónssons Udg.) omtales en *Asi hersir*, sandsynlig fra Hallingdal, og S. 36³⁶ (C. 83) forekommer ogsaa Navnet *Asi*. Sturlubók har dog her paa begge Steder *Ali* (S. 146¹⁹, S. 157¹⁹). Uddraget af Ól. Tryggv. Saga har Navneformen *Asi* (S. 269⁶)⁴⁾.

Prikken til høire for den øverste Del af *a* (*a* 6) holder jeg snarest for Skilletegn.

Skrivemaaden *qsa* med nasalt *a* i første Stavelse er regelret i ældre Indskrifter. Det er at mærke, at Navnet i Genetiv her, hvis Læsningen er rigtig, har *a* i Endelsen, hvilket *a* er det sædvanlige i Casus obliqui af Hankjønnsstammer paa *-n* i historisk Nordisk. Om den Tid, fra hvilken man først finder et ikke nasaleret *a* i disse Former, se Arkiv f. n. F. XVIII, 7 f. Skrivemaaden *qsa* med ikke nasalt *a* i Endelsen stemmer overens med Formerne *pa* og *staina* Accus. Plur.

¹⁾ Men Stephens Run. Mon. I 240 læser her efter Bure: *at x irlauka*.

²⁾ I Røde Bog S. 277 fra Toten *Nokkarud*, der efter Rygh mulig er samme Gaard som *Nikke-rud*, Ø. Toten Gaards-Nr. 47. I Røde Bog S. 378 anføres *j Nokka rudi* under Berofjarðardals Kirke i Raanrike.

³⁾ Tidligere forsøgte jeg Læsningen *q̄haʔb*:; men denne holder jeg nu af følgende Grunde for urigtig: 1) Prikken paa *a* 5 afviger i sin Form bestemt fra Tværstregen paa *h* i *a* 12. 2) Imod Læsningen *q̄haʔb*: taler Prikken tilhøre for den øverste Del af *a* 6. 3) En Læsning *q̄haʔb*: synes ikke at give nogen brugbar Mening.

⁴⁾ Gaardnavnet *Asarud* er ikke bevisende for Mandsnavnet *Asi*; se O. Rygh, Gamle Personnavne, S. 14 f. og Norske Gaardnavne I, S. 323.

i Linje c, i hvilke Former et *n* ligeledes er faldt bort efter *a*. Derimod har *nafesun* (a 25—b 2) bevaret *n* i Endelsen; se i det følgende.

a 7 b: holder jeg, hvis *asa* er rigtig læst og tydet, for en graphisk Forkortning af *brupir*, Nomin. „Broder“. Ogsaa ellers forkortes de ofte forekommende Slægtskabsord af og til i Runeskrift. Se Norg. Indskr. I 109 f. Saaledes betegner *da* i Slutningen af en Linje i den med ældre Runer skrevne Indskrift paa By-Stenen fra Sigdal „Datter“ i Accus. Af Indskrifter med yngre Runer kan anføres: *bru* Dyb. fol. 261 for *brupur*; *d* i den sene Indskrift fra Brattahlíð paa Grønland for *dóttir*; *mr* paa Skafsaa-Stenen i Øvre Telemarken efter en Formodning af O. Rygh = *móður*.

nuki, den Mand, som har reist Stenen, betegner sig altsaa selv, hvis den givne Læsning og Tolkning er rigtig, som „Aases Broder“. Om Grunden til, at dette Slægtskabsforhold anføres, skal jeg i det følgende tale.

Herefter følger a 8—11 $\overline{R} \overline{I} \overline{I} \overline{P} \overline{I}$: *râisþa*: Dette, som har været udtalt *râisþa*, er Præt. 1 Ps. sg. Ind. „reiste“.

Præteritum af dette Verbum, der saa ofte forekommer i de med den kortere Rækkes Runer skrevne Indskrifter, skrives i norske Indskrifter sædvanlig (som altid i norske og islandske Haandskrifter) med *t* efter *s*. Dog ogsaa i den ældste Indskrift paa Alstad-Stenen paa Toten med *þ* (*râisþi* 3dje Person). Granevold-Stenen paa Hadeland har 3. Pers. Flertal *risþtu*. I svenske Indskrifter er derimod Formen med *þ* sædvanlig, f. Ex. *râisþi* Runverser 66 og 165 (Södermanl.). Ligesaa i Danmark, f. Ex. *râisþi* paa Stenalt-Stenen og den store Gunderup-Sten¹⁾. I Skrivemaaden *râisþa* med *þ* har vi altsaa et Vidnesbyrd om Gimsø-Indskriftens Ælde.

Herom vidner ogsaa Brugen af første Person (ikke tredje). At den Mand, som har indridset en Indskrift eller reist et Mindesmærke, taler i første Person, er det sædvanlige i Indskrifter med den længere Rækkes Runer. Det forekommer efter min Tolkning endnu ikke alene paa Vatn-Stenen og paa Fjeldet ved Hammeren, samt paa Skee-Stenen fra Bohuslen, men ogsaa paa den hedenske Kärnbo-Sten i Södermanland, som har Indskrift med væsentlig samme Form af den kortere Rækkes Runer som Røk-Stenen. Jfr. Norg. Indskr. I 22 f., 362, 381.

Gimsø-Indskriften er kanské overhoved den ældste nordiske Indskrift, hvori Ordet „reise“ hidtil er fundet.

a 12—14 snarest *her*: udtalt *hér*, „her“ d. e. paa dette Sted.

Anden Rune er efter min Formodning snarest en Form af Runen *ér* eller *ýr*. Wimmer (Runenschrift S. 244—49) har paavist, at den Rune, hvis sædvanlige Navn er *ýr*, kan betegne en *e*-Lyd. Saaledes ikke blot den korte *e*-Lyd i Ord som *þegn*, *eftir* o. s. v., men ogsaa den lange *e*-Lyd i *félaga* og *lét*. Denne Brug af Runen som Tegn for en *e*-Lyd findes af og til i svenske og danske Indskrifter fra Slutningen af 10de og fra 11te Aarh. Oftest findes Runen saaledes brugt paa Stene i Vestergötland.

¹⁾ Skulde de i svenske Runeindskrifter forekommende Former *arisa* (= *raisa*), *aristi* (= *raisti*) og lign. være fremkaldte ved en Skrivemaade af Ordet, som paa Gimsø-Stenen, med en Binderune for *ra*, der kunde (men ikke skulde) læses som *ar*?

Jeg har i Norg. Indskr. I 134 f. formodet, at den nævnte Brug af Runen er at forklare deraf, at dens Navn ikke blot har havt Formen *yR*, men ogsaa engang Formen *éR*.

Den Form, som Runen a 13 her har, er væsentlig den samme som Runen *yR* har i svenske Indskrifter af Røk-Stens-Typen, men i disse med Betydning af *R*. Se min første Afhandling om Røk-Stenen S. 109¹).

Efter Formen af Runen a 13 finder jeg det mindre sandsynligt, at der skal læses *hir*, udtalt *hér*.

Adverbiet „her“ findes i lignende Forbindelse i flere svenske Indskrifter med den kortere Rækkes Runer. F. Ex. *þiR kariþu iar þikstaþ* Runverser 29, Upland, d. e. *garðu hiar þingstað; þair situ stin suniR þurkitils auk fulku hiar* Runverser 147 Södermanl.

a 15—17 $\text{A} \text{P} \text{A}$: med sidste Rune som Venderune, d. e. $\text{A} \text{P} \text{A}$: *aft*: Præposition „efter“, sandsynlig udtalt *æft*. Denne Form findes i Norge ellers kun i Indskrifter fra Jæderen, hvis Type er beslægtet med Røk-Stenens. Fremdeles paa Man i Indskrifter af samme Type. I Sverige paa Røk-Stenen og i flere med den beslægtede Indskrifter. I Danmark i flere af de ældste Indskrifter med den kortere Rækkes Runer. Se min første Tolkning af Røk-Stenens Indskrift S. 5 f., 116 f., 124. Denne Form *aft* vidner om Gimsø-Indskriftens Ælde.

a 18—21 ligger det, som det synes, nærmest at læse $\text{N} \text{A} \text{A} \text{A} \text{P}$: *útstaþ*. Jeg tænkte først paa heri at søge den Dødes Navn. Men denne Opfatning kan jeg af vægtige Grunde ikke fastholde²).

Jeg har senere tænkt paa den Mulighed, at Binderunen a 21 skulde opløses *þa* ligesom a 11, saa at a 18—21 blev at læse *útstaþa*, uagtet Runeforbindelsen *tstþ* kunde synes at tale imod denne Læsning. Hvis Læsningen var rigtig, maatte dette *útstaþa* vel opfattes som oldn. *ædsta*, *æzta* Acc. sg. m. „den ypperste“, Adjectiv til det følgende Substantiv. For Skrivemaaden kunde sammenlignes *risþtu* paa Granevold-Stenen = oldn. *reistu* og *ristþi* paa Hällestad-Stenen II i Skaane, hvor den ældre og den yngre Betegnelse for Lyden er sat ved Siden af hinanden. Mærk tillige *sp* i svenske Indskrifter for *st*: *spín*, *heþinfasp* (Runverser S. 164). Disse Exempler er vistnok ikke ganske analoge, men herved kunde den formodede uheldige Skrivemaade *útstaþa* blive nogenlunde forklarlig.

Superlativen i bestemt Form vilde da her staa foran det Substantiv, hvortil

¹) I Norge betegner Runeformen A i Middelalderen regelret Vokalen *y*. Kun i nogle faa af de ældste Indskrifter med den kortere Rækkes Runer har A Betydningen af *R*: I Overgangs-Indskriften paa Tveito-Stenen i Vestfjorddalen, Telemarken, og paa Valby-Stenen fra Tjølling i Larviks Fogderi. Paa Bjørneby-Stenen fra Smaalenene, hvis Indskrift er beslægtet med Røk-Typen, har *R* væsentlig samme Form som *R* a 13 i *her* paa Gimsø-Stenen.

²) Hvis *útstaþ* var Navn, maatte vel et saadant Navn lyde **ÚtstaðR* eller **OddstaðR*, men til intet af disse Navne er der Spor og intet af dem har tilstrækkelig Analogi i andre Navne (kan neppe f. Ex. støttes ved de oldtyske Navne *Deostet*, *Liestet*).

den attributivt hørte. Dette forekommer ofte i Vers: *æzta unad Sólarljóð* 71; *basti buti* Runverser 42 (Upland)¹).

Om Læsningen *utstþa* og om den deraf givne Forklaring nærer jeg dog nu stærk Tvivl. Imod den taler ikke blot den forudsatte Skrivemaade med *stþ*, men ogsaa de to Prikker efter *ut*. Jeg er derfor nu tilbøielig til at holde *ut:stap* for det rette, og jeg skal i det følgende forsøge en Tolkning af dette.

a 22—24 læser jeg **ᚱᚱᚰ**: *nip*:²), udtalt *nid*. Af *nidr* (ældre Stamme *nipja*-) „Slægtning“ (ofte i ret nedadgaaende eller opadgaaende Linje). Dette Ord *nip* forekommer, som det synes, paa Røk-Stenen e. L. 1—2 i Betydning „Ætling“. Men navnlig maa fremhæves, at Ordet er brugt i Hávamál 72 i en Forbindelse, som mærkelig svarer til den, hvori det findes paa Gimsø-Stenen:

*sjaldan bautarsteinar
standa brautu nær,
nema reisi nidr at nid.*

Paa begge Steder er Tale om at reise (*reisa*) Mindesten efter (*aft* Gimsø-Stenen, *at* Hávam.) en Slægtning (*nid*).

Jeg har allerede i det foregaaende sagt, at det, som det synes, ligger nærmest at læse a 18—21 som *ut:stap*: Det synes mig sandsynligt, at dette *ut:stap* er den rette Læsning og skal forklares saaledes, at vi her antage et sammensat *útstað-nid*. *Staðr* kan betegne „fast Opholdssted“. Derfor synes et sammensat *útstaðr* med Betydning „fast Opholdssted ude“, „fast Opholdssted i fremmed Land“ naturligt, uagtet jeg ikke kan paavise denne Sammensætning. Jfr. for Betydningen af *út* i denne Sammensætning om et Forhold paa Stedet *útbeit*, *útbúð* og lignende. *aft utstap-nip* vilde herefter betyde „efter min Slægtning, som havde fæstet Bo udenfor Hjemmet (i fremmed Land)“. Jeg vilde heri se et poetisk Udtryk.

I det følgende skal jeg søge at vise, at Gimsø-Indskriften har mange særlige Overensstemmelser med svenske Indskrifter. Det synes derfor muligt, at Stenen er reist og Indskriften ridset af en svensk Mand til Minde om en svensk Frænde, som er død i Haalogaland. Herved vilde da *utstap-nip* „Slægtning, som havde fæstet Bo i fremmed Land“ finde sin Forklaring. *aft: ut:stap: nip* skulde altsaa være at forstaa saaledes: „efter (min) Slægtning, som havde fæstet Bo ude“. Paa Stenen er „min“ ikke udtrykt ved dette, som jeg tror, poetiske Udtryk. Ligesaa er i den med den længere Rækkes Runer skrevne Indskrift (Side a) paa Tune-Stenen „min“ ikke udtrykt; se Norg. Indskr. I 21. Ogsaa der synes Udtrykket at være poetisk. Der forekommer i flere andre Indskrifter Exempel paa, at „sin“ ved et Slægtskabsord ikke er udtrykt; se Norg. Indskr. I 110.

Runerne a 25 til og med b 2 har jeg til forskjellige Tider opfattet paa to væsentlig forskellige Maader.

Jeg læste tidligere *nafsun*. og opfattede dette som forkortet Skrivemaade for *naf(a)sun*, hvilket jeg forstod som *Nafar sun* „Sønnen Navar“. Men denne Læsning og Tolkning har jeg nu forladt, navnlig paa Grund af det første Ord i c.

¹) I Prosa kun i visse faste Udtryk, f. Ex. *i fyrsta lagi*.

²) Trækkene tillader efter min Mening ikke her at læse *pin* og at forstaa dette som *þegn*. En Læsning *nin* vilde ingen Mening give.

Dette Ord skal jeg først behandle, inden jeg fremsætter den Læsning og Tolkning af a 25—b 2, som jeg nu holder for den rette.

Efter de to Runer i b sees en Prik og har der sandsynlig været to Prikker. Herved synes at være antydnet, at Indskriften ikke er afsluttet med det Ord, som ender paa *-un*.

Herefter gaar jeg over til en Tolkning af c 1—5, d. e. første Ord i den Del af Indskriften, som er til venstre i øverste Linje.

Foran c 1 er der to Prikker. Herved antydes sandsynlig, at c danner en Fortsættelse, og at Indskriften ikke begynder med c 1. Indskriften i sin Helhed hverken begynder eller afsluttes med Prikker.

c 1—5 : $\text{þ} \text{H} | \text{þ} \text{d}$. *þaisq.* er, hvis Læsningen er rigtig, Acc. sg. f. „denne“, sandsynlig udtalt *þessa* (thi paa Grund af de omstaaende Ord kan det ikke være Acc. pl. m.).

Med Hensyn til Skrivemaaden med *ai* (udtalt *æ*) i første Stavelse jfr. sidste Ord paa Gimsø-Stenen *þaisa*, Accus. pl. m., hvis denne Læsning er rigtig. Fremdeles Accus. sg. f. *haili þaisi* Lilj. 1091 (Østergøtl.), d. e. *hælli þessi*, Acc. pl. n. *kuml þaisi* Lilj. 912 (Sødermanl.).

Med Hensyn til *q* i Ordets Slutning kan sammenlignes Accus. sg. m. *þinsq* Lilj. 187 (Upland), *sisq* Runverser 161 (Gotland), i hvilket Ord *q* ikke er sikkert. Men i Accus. Ental Hunkjøn skulde man vente *-a* i Endelsen, ikke *-q*, da *a* i oldn. *þessa* maa forklares ligesom *-a* i Adjectivbøiningen (*góða*). Er derfor *-q* i *þaisq* paa Gimsø-Stenen overført fra Accus. Ental Hunkjøn?

Jeg vover ikke at holde nederste Kvist paa a 5 for betydningsløs og at læse *þaisa*.

þaisq „denne“, som maa være Object for *raisþa*, synes med Nødvendighed at forudsætte et Substantiv i Hunkjøn Ental, hvortil det kan høre. Et saadant Substantiv synes paa Grund af det følgende „og saa desuden disse meget kjendelige Stene“ at maatte betyde „Gravhaug“ ell. lign. Et saadant Substantiv følger, som sagt, ikke efter *þaisq*.

Heller ikke tør man tænke paa, at der umiddelbart efter Runerne *un*. i b skulde være faldt bort flere Runer, som havde indeholdt et saadant Substantiv.

At der i Indskriften fra først af skulde have manglet et Substantiv i Hunkjøn Ental, som maatte underforstaaes og hvortil *þaisq* skulde høre, kan ikke antages. Vi tvinges derfor næsten med Nødvendighed til at søge et saadant Substantiv i Hunkjøn Ental, hvortil *þaisq* kan høre, i et af de Ord, som gaa forud for *þaisq*. Jeg kan ikke finde dette Ord i den Runegruppe, som staar mellem *nuki* og *raisþa*. Jeg er derfor bleven uvilkaarlig dreven til at søge dette Substantiv i Runerne a 25—b 2, som maa læses umiddelbart foran *þaisq*. Ogsaa Sammenligningen med det Udtryk, hvormed Indskriften ender, *staina : þaisa* „disse Stene“, taler afgjørende for, at det Substantiv, hvortil det demonstrative Pronomen *þaisq* hører, gaar umiddelbart foran dette. I Henhold hertil har jeg maattet opgive den her foran nævnte Læsning og Tolkning *nafr sun* „Sønnen Navar“, og jeg vover nu følgende Forklaring.

Jeg formoder nu, at Runen a 28 (Runen *yR* eller *éR*) skal læses som *E*, ligesom a 13, der ligeledes synes at være Runen *yR* eller *éR*, men af en sjældnere Form. a 25—b 2 bliver da at læse *nafesun*. Dette tænker jeg mig udtalt *ná-vesun* (eller *-son*). Heri søger jeg et Substantiv i Accus. Hunkjøn Ental med Betydning „Opholdssted for den døde Mand“, d. e. Gravhaug. Første Led er da *nár* „død Mand, Lig“. Andet Led er *vesun*, Accus. til *vesa*, den ældre Form af Hunkjønordet oldn. *vera*, „Ophold, Opholdssted“, glsvensk *væra*, *vara*¹). Dette sammensatte Substantiv *nafesun* støttes kanské ved Gotisk. Her har vi Verbet *ga-nawistrôn* „begrave“, som forudsætter **nawistr* „Grav“. Dette hører til *nau* = nord. *nár*, Stamme *nawi*-. Af flere Sprogforskere (se f. Ex. Brugmann Grundriss² I 863) er **nawistr* forklaret som opstaaet ved Haplologi af **nawi-wistr*. Jfr. Forbindelsen af oldn. *nár* med Verbet *vesa* i Alvísm. 2: *vartu* (ældre *vast*) *i nótt með ná?* Men *-str* i **nawistr* kan ogsaa forklares anderledes.

Endelsen *-un* i *nafesun* er oprindeligere end den historisk-nordiske *-u* eller *-o*. Samme Endelse har jeg paavist i *inun*, Accus. af et Kvindenavn, paa Skeestenen fra Bohuslen, hvis Indskrift jeg sætter til Tiden mellem 775 og 800; se Arkiv f. n. F. XVIII S. 7 f. Modsætningen mellem *nafesun* med bevaret *n* paa den ene Side og paa den anden Side *qsa* og i det følgende *staina* med bortfaldt *n* i Udlyd forklarer jeg deraf, at første Stavelse i *-fesun* er kort, i *qsa* og *staina* derimod lang. Jeg vover ikke med Sikkerhed at afgjøre, om *-un* i *nafesun* har været udtalt som Vokalen *u* + Consonanten *n* eller som det nasale *u*.

Med Skrivemaaden *nafesun* (med *f* for Lyden *v*) kan sammenlignes, at Lyden *v* i flere svenske Runeindskrifter fra 11te Aarh. af betegnes ved *f* i Indlyd og derefter ogsaa i Fremlyd, f. Ex. *fitaxfapum* Lilj. 118 = Dyb. fol. I 271, d. e. *hwíta-vádum*; *far* Lilj. 1272 = Runverser Nr. 108, d. e. *var*; *finfipir* Lilj. 1970, d. e. *Finnvider*. Jfr. Runverser S. 246, Anm. 2. Skrivemaaden *nafesun* med *f* beviser, at man i dette Ord udtalte *v*, ikke Halvvokalen *w*.

Med Hensyn til den formodede Brug af Runen *yR* eller *éR* som Tegn for den korte *e*-Lyd i *nafesun* kan henvises til Bemærkningerne til a 13 i *her*²).

Udtrykket **ná-vesun* „Opholdssted for den døde Mand“ bliver da at opfatte som et poetisk og sandsynlig fra en ældre Tid bevaret Udtryk for „Gravhaug“. Efter Y. Nielsens foran (S. 384) anførte Meddelelse var der tidligere lige ved Runestenen en Haug, vistnok en Gravhaug.

Verbet i Indskriften er *raispa* „reiste“. Dettets sædvanlige Object i Runeindskrifter er „denne Sten“. Saaledes er ogsaa her i Indskriften Verbets sidste Object „disse Stene“. Men hvis Gravhaugen her er betegnet som „Opholdssted for den døde Mand“, tør vi antage, at dette Ord, **ná-vesun*, her er sat som første Object for Verbet „reiste“, ligesom *reisa* kan have *búdir*, *bústað*, *hús* og lign. til Object.

¹) Ligheden mellem *nafesun* „den døde Mands Opholdssted, Gravhaug“ og det tyske *Nobis* i Udtryk for Helvede er visselig tilfældig.

²) I Ordet *nafesun* er Runen *Λ* ikke sikker. Hvis der skulde læses *nafisun*, vilde vi alligevel kunne bibeholde Forklaringen **návesun*.

I Runeindskrifter følger sædvanlig efter Verbet „reiste“ „satte“ ell. lign. umiddelbart Objectet, som indeholder en Betegnelse for Stenen eller Mindesmærket. I Gimsø-Indskriften er Objectet adskilt fra det forudgaaende *raispa* ved de mellemkommende Ord *her aft utstaþ-niþ*. Denne mindre sædvanlige Ordstilling er her foranlediget derved, at Objectet i den poetiske Fremstilling dannes af et udførligt Udtryk, som indeholder mange Ord. Exempelvis anfører jeg her nogle andre Indskrifter med den kortere Rækkes Runer, i hvilke Objectet ikke følger umiddelbart efter Verbet: Runverser Nr. 40, 109, 138, 143.

Som jeg allerede i det foregaaende har anført, er det den Omstændighed, at *þaisq* kræver et Substantiv i Accus. Hunkjøn Ental, hvortil det kan høre, der synes med Nødvendighed at føre til Opfatningen af *nafesun* som Substantiv i Hunkjøn Ental. Ved denne Forklaring slippe vi ogsaa flere Betæneligheder ved Forklaringen „Sønnen Navar“, af hvilke hver for sig havde liden Vægt, men som sammenlagte ikke veiede saa lidet¹⁾.

Naar vi forstaa *nafesun þaisq* som „denne Gravhaug“, da bliver *nuki: qsa · b : raispa : her : aft : ut : staþ : niþ*: „Jeg Nokke, Aases Broder, reiste her efter Slægtning, som havde fæstet Bo ude“ at forstaa saaledes, at Broderen Aase netop er den døde Slægtning, til Minde om hvem Gravhaugen er opført og Stenene reiste. I den gamle Digtning bruges *nidr* ogsaa om en Broder.

Efter *þaisq* følger paa Gimsø-Stenen c 6—7 *ah*, hvilket jeg forklarer som en Conjunction „og“. Til venstre for *a* i *ah* er der, som før sagt, ved Runens Basis, en rundagtig Prik; *ah* er derimod ikke ved et større Mellemrum adskilt fra det foregaaende Ord, men *a* i *ah* staar meget nær ved dettes Slutningsruner.

Samme Form *ah* forekommer efter min Tolkning i Linje 2 paa Fyrunga-Stenen (c. 700) fra Vestergötland, se Arkiv XIII 334 f., 344, XV 146. (Anderledes Brate, Arkiv XIV 337 f.) Fællesgermansk *j* er i historisk Nordisk regelret faldt bort i Fremlyd, og saaledes er *ah* opstaaet af *jah*, hvilken Form forekommer paa Kragehul-Spydskaftet og (skrevet *iah*) paa Varnum-Stenen, samt i gotisk *jah*. Dog *ja* „og“ 2 Gange endnu i den sene Martebo-Indskrift med ældre Runer fra Gotland; for Bevarelsen af *j* i denne Indskrift jfr. Lidén i Arkiv III 235 ff.

Jeg finder det rimeligt, at Ordet *ah* „og“ er overført til Gimsø-Indskriften fra ældre Indskrifter, og at *auk* allerede paa den Tid, da Gimsø-Stenen blev reist, paa Scandinaviens Fastland var et sædvanligt Ord for „og“. Dog vise flere sproglige Kjendsgjærninger, at Spiranten *h* efter Vokal fandtes i Norsk (og overhoved i Nordisk) endnu paa Gimsø-Indskriftens Tid.

I Ormulum findes *pohh* = oldn. *þó*, og denne Form godtgjør, at *h* hørttes i Udlyd i dette Ord, saaledes som det udtaltes i Dansk paa den Tid, da det blev optaget i Engelsk. I Udlyd og Indlyd findes *h* i flere med den længere Rækkes Runer eller med en Overgangsform skrevne Indskrifter, som synes at være lidt

¹⁾ Ved Forklaringen *nafn* = *Nafar*, Mangelen af andet *a* og *n* (ikke *r*) i Endelsen. Fremdeles Mangelen af Skilletegn foran *s*. Endelig synes det paafaldende, at Runeristeren skulde have anbragt Runen *s* sidst i Linjen *a* og ikke først i Linjen *b*, naar den begyndte Ordet *sun*.

yngre end Fyrunga-Indskriften. Saaledes *ah* d. e. oldn. *á* „eier“ paa Upsala-Oksen (Norg. Indskr. I 177); *falahak* paa Bjørketorp-Stenen. I Indlyd foran *t* er *h* endnu bevaret paa Alstad-Stenen, Toten (som har Indskrift med den kortere Rækkes Runer), i Ordet *ahti* = oldn. *átti* „eiede“.

c 8 $\overline{\text{p}}\overline{\text{q}}$: *pq*: Adverbium, = oldn. *pá* „da, derpaa, saa“. Vokaltegnet gjengiver her Udtalens lange nasale *á*. Denne Vokal forklares deraf, at Ordets oprindeligere Form har været *pan*, saaledes som det lyder i Gotisk. Ogsaa i de danske Runeindskrifter paa den store Aarhus-Sten (II) og paa Hedeby-Stenen er Ordet skrevet *pq*, samt, som det synes, paa en Sten fra Nerike (Runverser 157). Endnu udtales *då* i Elfdalen i Dalarne med Nasalvokal.

c 9 $\overline{\text{a}}\overline{\text{n}}$: *an*: tænker jeg mig udtalt *ænn*. Jeg tolker det = oldn. *enn* „endnu“. Dette Ord, hvori *e* (*æ*) synes opstaaet af *a* ved *i*-Omlyd, skrives i gammel-svenske og gammeldanske Haandskrifter ofte *æn*. Oldnord. *en* „men“ skrives i Runeindskrifter ikke alene *in*, men ogsaa *an* (Sjørup-Stenen i Skaane). *ah pq: an*: altsaa „og derpaa endnu“, „og saa desuden“.

c 10—22 $\overline{\text{p}}\overline{\text{a}}\overline{\text{k}}\overline{\text{u}}\overline{\text{n}}\overline{\text{st}}\overline{\text{u}}$: *pá: kunstu: staina*: Her er *pá* = oldn. *pá*, Artikelen i Acc. pl. m. „de“. Denne Ordform, som svarer til got. *fans*, maa engang have været udtalt med nasalt *a*, og paa Gimsø-Stenen er Adverbiet *pq* skrevet med nasalt *a*, ligesom vi finde dette i *paisq*. Naar alligevel Pronomenet *pá* er skrevet med det ikke nasale *a*, forklarer jeg dette af dets tonløse proklitiske Stilling, i hvilken Ordets Vokal i Udtalen har tabt den nasale Udtale. Indskriften har i det følgende *staina* (af urgerm. **stainans*), ikke **staina*.

kunstu, sandsynlig udtalt *kynnstu* (eller *kynnsto*), Superlativ i Accus. plur. masc. i den bestemte Form af Adjectivet *kuðr*, *kunnr*, som sædvanlig betyder „bekjendt“. Den Superlativform **kynnstr*, som jeg her antager, er dannet ligesom *þynnstr* af *þuðr*, *þunnr*. Den ellers forekommende Superlativform er *kunnastr*. Men der er flere Exempler paa, at et Adjectiv har Superlativ baade paa *-str*, saavidt muligt, med *i*-Omlyd (ældre Stamme *-ista*) og paa *-astr*: *djþstr* og *djúpastr*, *sælstr* og *sælastr*, *riðstr* og *rikastr*, *seinstr* og *seinastr* og flere.

Gimsø-Stenens *kunstu* er vel det ældste nu bevarede Exempel paa en Form af Adjectivernes bestemte Flertalsbøining i Nordisk.

staina: blev saaledes først læst af Prof. O. Rygh, Acc. pl. m. „Stene“.

Sidste Ord er *paisa* (*ai* ikke fuldstændig sikkert). Gjengiver sandsynlig Udtalen *pæssa*. Jfr. i det foregaaende *paisq* Accus. sg. f.

pá kunstu staina paisa betyder ordret „disse Stene de kjendeligste“, d. e. disse saa kjendelige Stene, som træde tydeligere frem for Synet end alle andre Stene i Nærheden.

Adjectivet *kunnr*, *kuðr* er her fra Betydningen „kjendt“ gaaet over til at betegne „kjendelig“; jfr. *sjá (ríta) kunnliga* „se (skrive) tydelig“ og *ein-kunn* „særligt Mærke“.

Et lignende Epitheton tillægges i andre versificerede Indskrifter en Mindesten: *stáin státr alkátr* (d. e. *alkændr*) Bjørneby-Stenen, Degernes, Smaalene, hvis Skrift er nær beslægtet med Røk-Stenens; *ræisþu þæir svæinar æftir sinn*

faður kumbl kenniligt Runverser 109 (Smaaland); *karmannum þet | aR [merk]e kunn* Runverser 126 (Gotland).

Exempler paa Brugen af *sá, sú, þat* som Artikel foran Adjectivets bestemte Form findes i oldnorske Ordbøger, hos Vigfusson S. 516 b, Fritzner under *sá* 3) S. 154 b—155 a, Egilsson 677 b. Om Svensk se Rydqvist II S. 501 f. Denne Sprogbrug findes allerede i *kitils þis nuruna* paa Egaa-Stenen i Jylland fra Begyndelsen af 11te Aarh. Se Wimmer De danske Runemindesmærker II 220. Den forekommer paa Skærn-Stenen I i Jylland fra omkr. Aar 1000 (Wimmer II 175). Samme Sprogbrug gjenfindes i Gotisk og Vestgermansk.

I Indskriften siger *nuki* til Slutning, at han har reist *þa kunstú staina þaisa* (disse kjendelige Stene). Endnu staar der tæt ved det Sted, hvor Runestenen tidligere laa, en Sten uden Runer, som er lidt høiere end hin; se her foran S. 384¹).

I svenske Runeindskrifter med den kortere Rækkes Runer siges det oftere, at flere Stene har været reiste, og i nogle Indskrifter siges det, at én Mand har reist flere Stene til Minde om én og samme Person. Saaledes i Lilj. 875: *Óyar lod gjøre begge Mindesmærker efter sin Søn Ingulv*. Lilj. 991: *Folkvid reiste alle disse Stene efter sin Søn Hidin*. Jfr. Liljegren Run-Lära 118, Stephens Run. Mon. III 41.

Efter det foregaaende skulde Gimsø-Stenens Indskrift snarest læses paa følgende Maade:

*nuki : āsa · b̄ : rāisþa : hēr : aft : út : stāþ : niþ : nafesun [!]
: þaisa . ahþā : ān : þa : kunstú : staina : þaisa*

Dette skulde da tænkes udtalt omtrent paa følgende Maade:

*Nokki Ása bróðir rāisþa hér
æft útstad-nið
návesun þæssa,
ah þá' ænn þá kynnstu
stæina þæssa.*

Meningen heraf kunde gjengives saaledes:

„Jeg Nokke, Aases Broder, reiste her efter Slægtning, som havde fæstet Bo ude, dette Opholdssted for den døde Mand, og saa desuden disse meget kjendelige Stene.“

Gimsø-Indskriften begynder, som allerede i det foregaaende sagt, med nederste Rad (eller Linje), hvis Runer gjennemgaaende er høiere end Runerne i øverste Rad. Ogsaa i andre Runeindskrifter forekommer det, at øverste Linje skal læses efter den Linje med Runer, som er indridset under hin. Jfr. Runverser S. 166. Saaledes f. Ex. paa Stangeland-Stenen i Stavanger Amt, hvis Indskrift er beslægtet med Røk-Typen. En Runesten fra Klep, Jæderen, hvis Indskrift

¹) Gimsø-Stenen nævnes ogsaa af O. Rygh, Faste Fornlevninger i Tromsø Stift, Tromsø 1901, S. 100; her opgives den anden Sten uden Runer at være 1.54 M. høi.

begynder med *purir : harþar : sunr* ; har to rette Rader, af hvilke den nederste skal læses først. Exempelvis kan fremdeles nævnes, at Frerslev-Stenen i Sjælland (Wimmer II 321) har en Indskrift paa tre Linjer, af hvilke man først skal læse den mellemste, derpaa den nederste og tilsidst den øverste.

Runerne *un* (b), som skal læses umiddelbart efter nederste Rad, er skrevne for sig selv længst til høire i øverste Rad. Derefter skal man læse Runerne til venstre i øverste Rad (c). Med denne Anordning kan sammenlignes Anordningen paa den slesvigske Vedelspang-Sten I (Wimmer I 51). Her begynder Indskriften paa Forsiden i Linjen til venstre, som løber over Toppen og dreier om paa Kanten til det dermed forbundne Ord *þaun* (Wimmer S. 55). Her er altsaa *þaun* skrevet for sig ligesom Runerne *un* paa Gimsø-Stenen. Jfr. ogsaa Anbringelsen af Ordene *sunax* og *kuna* paa Sønder-Vissing-Stenen I (Wimmer I 74).

Gimsø-Indskriften har regelret to Prikker som Skilletegn efter hvert Ord. Ligesaa efter *ut*, som er første Led i det sammensatte Ord *utstap*. Efter b kan nu kun sees én Prik, men der kan have været to. Foran c 1 er der to Prikker. (Efter *kunstu*, som er Adjectiv til følgende Ord, er to usikre Prikker.) Efter *qsa*, efter *þaisq* og mulig efter *aft* er der kun én Prik. Om Anbringelsen af Skilletegnet ved b (a 7) og efter Ordet *þa* se foran.

Det er i Indskriften ofte vanskeligt at adskille tilfældige Indhulinger fra Prikker, der skal opfattes som Skilletegn.

Gimsø-Indskriften er, naar vi se bort fra to Runeformer, som i det følgende skal fremhæves, skreven med den kortere Rækkes Runer, og dens Sprog staar, naar vi se bort fra nogle Enkeltheder, som jeg ligeledes i det følgende skal fremhæve, nærmere ved den historiske Tids Sprogform (den ved Hedenkommens Slutning gjældende Sprogform) end ved Sprogformen i de med den længere Rækkes Runer skrevne Indskrifter. Dette godtgjøres for Skriftens Vedkommende bl. a. ved følgende i den forekommende Runeformer: $\vdash n$, $\vee k$, \uparrow og $\downarrow s$, $\uparrow a$, $\downarrow h$ (med en Tværstreg paa Midten), $\uparrow t$, endelig den usikre korte Halvstav (a 13), som synes at betegne *é*, i *her*.

Fremdeles ved følgende Lydbetegnelse: *e* i *her* og i *nafesun* (?). *f* for Lyden *v* i *nafesun*. *óss*-Runen \uparrow med Betydning af *q*, det nasale *a*. *ai* i *þaisq* og *þaisa* som Tegn for Lyden *æ*.

Om de enkelte Runer mærkes følgende:

De rette Stave skraane ofte nedad lidt mod venstre og vide sig i sin nederste Ende ofte ud.

$\uparrow f$ har baade som a 16 og a 27 krumme Kviste.

$\uparrow u$ er som a 2 usædvanlig smal i Forhold til Høiden. Krumstaven bøier sig nedentil lidet ud til høire, og den største Del af den er næsten lodret. I a 18 slutter Toppen af den rette Stav, fra hvilken der gaar en ganske kort Skraastreg ned til venstre, ikke sammen med Krumstaven. Ogsaa i c 16 er Toppen af den rette Stav ved et bredt Mellemrum skilt fra Krumstaven. Som c 12 er Runen vendt mod venstre; heller ikke her synes den krumme Stav at være helt sammenføiet med den rette Stav.

$\uparrow þ$ med afrundet, ofte temmelig stor Sidestav.

‡ *q* med Kvistene mod venstre. Den øverste udgaar fra den lodrette Stav langt nedenfor dennes Top og er paa c 5 krum. Nederste Kvist sidder meget langt nede og er krum.

R r. Sidestavene synes ved en kort Forbindelsesstreg at være forbundne med den rette Stav paa Midten.

✓ *k.* Kvisten er meget høit oppe.

Om *h* se i det følgende.

‡ *n.* Kvisten er snart lidt høiere oppe, snart anbragt længere nede. Som c 13 bestaar *n* (der her følger efter en ret Stav) kun af Kvisten, fra hvilken der skraaner opad mod venstre en Streg; Runeristeren har her slet ikke givet Runen Stav.

| *i.* Om c 3 og c 24 se i det foregaaende.

‡ *a.* Kvisten er ofte lidt krum. Om en væsentlig afvigende Form af *a* se i det følgende.

‡ *s.* Halvstaven ender nedentil tildels i en Prik, tildels ikke.

‡ *t.* Kvisten er i a 20 lidt krum. Som a 17 har Runen Kvisten vendt mod høire: †.

‡ *b* har som a 7 meget store Krumstave.

‡ synes med Betydning *E* at forekomme som a 28 med meget smaa Kviste. Runen er dog her ikke sikker. Som a 13 har denne Rune ligeledes Betydningen *E*, men Formen af en oventil lidt krummet Halvstav, der staar paa samme Basis som de omstaaende Runer. Men heller ikke denne Rune er sikker.

Indskriften har følgende Binderuner: *qs* a 5. *ra* i *raispa*. *pa* i *raispa*. *ut* og *ap* i *utstap*. *pa*. *an*. *ak* i *pa:kunstu*. *pa* i *paissa*. Ved ingen af disse Binderuner finder jeg noget Mærke ved Runens Form, som angiver, hvilken af de to Runer der skal læses først. Ved Binderunen for *ak* c 11, som staar til høire for to Prikker, maa *a* læses foran Skilletegnet.

Gimsø-Indskriften er skreven fra venstre mod høire. Alligevel er flere Runer og Runekviste, som ved denne Skrivemaade regelret skulde vende mod høire, her vendte mod venstre, og omvendt. Med andre Ord: her er i flere Tilfælde skrevet Venderuner. Disse skal jeg her opregne:

a 17 † skal ikke læses *l*, men *t*; det er altsaa Venderune for †.

Første *u* i *kunstu* i c.

Som Venderune bør vistnok ogsaa betragtes den her brugte Form af *q* ‡ i *qsa*, *paissq* og *pā* (i det førstnævnte og det sidstnævnte Ord i en Binderune). Thi af Runeskriftens Historie maa slutes, at denne Rune (*óss*, **ansuz*) paa Gimsø-Indskriftens Tid og med Betydning *q* regelret havde Kvistene til høire.

Endelig staar det vistnok i Forbindelse med den her forekommende Brug af Venderuner, at Ordadskillelse efter *b*: (a 7) er betegnet ved to Prikker, som er sat ikke til høire for **β**, men inde i **β**, til venstre for denne Runes Krumstave.

Af de nævnte Binderuner er Formen ‡ lidet paafaldende. Allerede paa Varnum-Stenen har *óss*-Runen Kvistene til venstre i en Binderune for *ah*, uagtet Runen paa denne Sten regelret har Kvistene til høire. Og i senere Former af den kortere Rækkes Runeskrift faar *óss*-Runen regelret Kvistene til venstre.

Ogsaa ellers findes Venderuner indsprængte (navnlig mellem Runer, som er skrevne fra venstre mod høire) netop i gamle og gammeldags Indskrifter med den kortere Rækkes Runer:

f med Kvistene mod venstre i Qvarntorp-Indskriften, som efterligner ældre Skriftformer.

u éngang (i en Binderune) med Krumstaven mod venstre (men éngang med Krumstaven mod høire) i en Indskrift fra Caithness. I denne er ogsaa *l*-Runen skrevet med Kvisten mod venstre.

run er i en gammel Indskrift paa Træ fra Sørengen ved Christiania skrevet med en Binderune af *r*, som har Krumstaven til venstre, og af *u*, samt med \downarrow (Venderune for \uparrow).

Paa Flatdal-Stenen (der ogsaa ved en gammel afvigende Form af *a*-Runen har et Berøringspunkt med Gimsø-Indskriften) er *t* i *okmote*, *ræist* og *stæin* betegnet ved en Venderune af væsentlig samme Form som *t* i *aft* paa Gimsø-Stenen. Ligeledes er paa Flatdal-Stenen *l* i *likr* betegnet ved Venderune. Se Tegningen hos Wimmer, Døbefonten i Akirkeby Kirke S. 54.

Mærkeligt i Gimsø-Indskriftens Skriftform er to Runeformer, som den har tilfælles med den længere Rækkes Skrift.

h har i *her* i nederste Rad Formen af en ret Stav med en Tværstreg paa Midten. Men som 7de Rune i øverste Rad forekommer \mathbb{H} *h*. Formen med to lodrette Stave er den regelrette i Indskrifter med den længere Rækkes Runer, men er tillige bevaret i nogle af de ældste Indskrifter med den kortere Rækkes Runer: paa Stenene fra Kallerup, Snoldelev, Helnæs i Danmark, Kirkebø paa Færøerne (Wimmer Runenschrift S. 203 f., 312). Paa Grund af denne Runeform er det sandsynligt, at Gimsø-Indskriften er ældre end Aar 900.

a har paa Gimsø-Stenen regelret Formen \downarrow (5 Gange i nederste Rad og 5 Gange i øverste Rad). Men i begge Rader har *a*, hvor den først forekommer, en oprindeligere Form \mathbb{A} (dog smalere i Forhold til Høiden end den her trykte Form), nemlig som Rune 6 (i *asa*) i nederste Rad og som Rune 2 og 6 i øverste Rad (i *paiaq ah*).

Denne Form af *ár*-Runen staar meget nær ved den Form af samme Rune \mathbb{A} , som med Betydningen **A** forekommer paa Istaby-Stenen (c. 675—700) og med den oprindeligere Betydning **j** paa Kragehul-Spydskaftet. Væsentlig samme Runeform (dog meget bredere) forekommer i Overgangsindskriften fra Skee i Bohuslen, som jeg sætter til Tiden om 775—800.

Deraf, at *a* i begge Rader først betegnes ved \mathbb{A} , siden ved \downarrow , slutter jeg, at Runeristeren selv har havt Bevidsthed om, at \mathbb{A} er den ældre, mere monumentale Form, medens \downarrow er en deraf opstaaet cursiv Form. Paa lignende Maade er paa Dynna-Stenen *t* først betegnet ved \uparrow , siden ved \downarrow , og *a* først ved \downarrow , siden ved \downarrow . Ogsaa fra flere andre Indskrifter kunde Analogier anføres.

Naar vi paa Gimsø-Stenen finde baade \mathbb{A} og \downarrow som Tegn for *a*, synes deraf snarest at maatte sluttes, at Runeformen \downarrow ikke overalt i Norden gjennem \downarrow er opstaaet af Runeformen \mathbb{A} , men at \downarrow tildels umiddelbart er opstaaet af Formen \mathbb{A} med Betydning af *a*. Og naar vi paa Gimsø-Stenen finde baade \mathbb{A} og en

Stav med en kort Tværstreg paa Midten som Tegn for *h*, saa er det en rimelig Slutning, at sidstnævnte Form tildels er umiddelbart opstaaet af **H** og ikke overalt nærmest af *****.

Ellers er der i norske Indskrifter med den kortere Rækkes Runer bevarat Former af *ár*-Runen, som afvige fra den sædvanlige og synes at være beslægtede med **H** paa Gimsø-Stenen. Den Indskrift paa en Stav fra Vinje Kirke, som indeholder Stropher i *dróttkvætt*, har regelret **ǵ** for *a*, men i Begyndelsen, i begge Stavelser af Navnet *haluarpr*, **ʒ** for *a*. Flatdal-Indskriften har ligeledes regelret **ǵ** for *a*, men dog i *sal* „Sjæl“ **ʒ** for *a* (der her neppe er at opfatte som en Form af *óss*-Runen).

Ogsaa ved et Par Sprogformer slutter Gimsø-Indskriften sig nærmest til den længere Runerækkes Indskrifter. Ordet *ah* er nemlig hidtil ikke paavist i det historiske Sprog, hverken i Indskrifter med den kortere Rækkes Runer eller i Litteraturen. Men den findes foruden her paa Gimsø-Stenen ogsaa paa Fyrunga-Stenen, som har Indskrift med den længere Rækkes Runer (fra c. 700).

Da Ordet *ah* stemmer overens med Sproget i Indskrifter fra Tiden før Vikingetiden, og da dette Ord paa Gimsø-Stenen er skrevet med to Runer, som har Former, der nærmest tilhøre den længere Rækkes Runeskrift, saa synes Ordet *ah* paa Gimsø-Stenen ikke at være optaget fra Samtidens levende Talesprog, men at være overført, saaledes som det her er skrevet, fra ældre Mindesmærker.

Ordformen *nafesun* (Accus. i Ental Hunkjøn) stemmer ved sin Endelse *-un* overens med *inun* i Overgangsindskriften fra Skee i Bohuslen og ved sit *-n* med *iginon* (Genetiv i Ental Hunkjøn) i Stenstad-Indskriften, som er skreven med den længere Rækkes Runer. Den gotlandske Martebo-Sten med en sen Form af de urnordiske Runer har Præter. 3. Pers. Flert. paa *-þun*.

Gimsø-Indskriftens Skriftform har enkelte Ligheder med en vidt udbredt Runeskrifttype, hvis mest kjendte Repræsentant er Røk-Indskriften.

h har i Ordet *her* paa Gimsø-Stenen Formen af en lodret Stav, som paa Midten krydses af en til venstre nedad skraanende kort Streg. Samme Form, kun med en kort horizontal Streg, **ǵ** findes i flere Indskrifter af Røk-Typen (Typen med Kortkvistruner). Se min første Afhandling om Røk-Indskriften S. 107 f.

Runen *n* c 13 i *kunstu* mangler den rette Stav, ligesom *n* blandt Helsinge-Runerne, der er udgaaede fra en Form af Røk-Typen.

Paa Slægtskab med Røk-Stens-Typen tyder det ogsaa, at en saa gammel Sten som Gimsø-Stenen har **ǵ** *t*, ikke **↑**; **þ** *n*, ikke **†**; **ǵ** *a*, ikke **ǵ** (dog ved Siden af **ǵ** ogsaa **H**); **ǵ** eller **ʒ** *s*, ikke **H**. Ogsaa kan i denne Forbindelse gjentages, at Gimsø-Indskriften har to Runeformer, som ellers forekommer i den længere Rækkes Skrift. Røk-Stenen har efter sin Hovedindskrift ogsaa Indskrift med den længere Rækkes Skrift, og Ingelstad-Indskriften har en Rune af den længere Række.

Formen *aft* forekommer ogsaa paa Røk-Stenen, foruden i flere Indskrifter af en beslægtet Type.

Gimsø-Indskriften har den Eiendommelighed, at han, som har reist Mindesmærket, taler i første Person, tilfælles ikke blot med Indskrifter med den længere

Rækkes Runer, men ogsaa med Kärnbo-Indskriften, som hører til samme Type som Røk-Indskriften.

Gimsø-Indskriften begynder med følgende Ord i prosaisk Form: *Nokki Ása bróðir væisþa hér*, men den fortsættes efter min Opfatning med to Par Verslinjer:

*æft útstað-nið
ná-vesun þæssá
ah þa' ænn þá kynnstu
stæina þæssa.*

Der er paa svenske Runestene mange Exempler paa, at én og samme Indskrift dels er i prosaisk Form og dels indeholder Verslinjer; se Runverser. I svenske Runeindskrifter har vi ogsaa, ligesom paa Gimsø-Stenen, Exempler paa, at Prosa skifter med Vers i én og samme Sætning; se f. Ex. Runverser Nr. 14 og Nr. 138.

Det er at mærke, at i første Verslinje paa Gimsø-Stenen *n* i andet Sammensætningsled af *útstað-nið* danner Allitterationen. Tredje Verslinje har *ah* som Optakt; jfr. Brate, Runverser S. 387, Sievers, Altgermanische Metrik S. 66.

I fjerde Verslinje danner *þ* i Fremlyden af anden betonedede Stavelse Allitterationen. Exempler paa en tilsvarende Anbringelse af Allitterationen i Verslinjer forekommer i svenske Runeindskrifter; se Brate, Runverser S. 374.

Udtrykket *ná-vesun* og sandsynlig *útstað-nið* viser ligeledes, at der her maa antages Vers.

Gimsø-Stenen og dens Indskrift har mange Berøringspunkter navnlig med svenske Forhold og svenske Runeindskrifter, bl. a., som før sagt, med svenske Runeindskrifter, hvis Skrift er beslægtet med Røk-Stenens.

Med Hensyn til Runeformerne fremgaar dette af det, som i det foregaaende er bemærket om Runerne *h* i *her*, *e* i *her* (?) og *n* i *kunstu*. Formen af *a* i *qsa*, *þaisá* og *ah* stemmer nærmest overens med Formen af *a* paa Istaby-Stenen fra Bleking, som har Indskrift med den længere Rækkes Runer.

At der paa Gimsø-Stenen af *h* og *a* findes Former, som nærmest høre hjemme i den længere Rækkes Skrift, ved Siden af den kortere Rækkes Runeformer, kan sammenlignes med Brugen af to forskellige Skriftformer paa Røk-Stenen.

I Ordene *her* og *nafesun* forekommer maaské *yr*-Runen som Betegnelse for en *e*-Lyd. Dette findes ofte i svenske Indskrifter, men er hidtil ikke paavist i norske.

I *nafesun* betegner Runen *f* Lyden *v* (i Indlyd). Denne Skrivemaade forekommer i Sverige oftere fra 11te Aarh. af, men har i Norge kun Analogi i meget senere Tider: *fas: firpulhs*, d. e. *vårs virðulegs*, i Rauland-Indskriften i Telemarken, som er indridset den 31te Juli 1325.

Formerne *þaisá* og *þaisa* har nærmere Tilknytning til svenske end til norske Former.

Formen *ah* „og“ er hidtil kun fundet paa Fyrunga-Stenen i Vestergötland, som har Indskrift med den længere Rækkes Runer.

Navnet *Ási* har oftere været brugt i Sverige, men sjælden eller aldrig i Norge. Ogsaa Navneformen *nuki* (*Nokki*) synes at have været mere svensk end norsk og findes i gamle svenske Runeindskrifter skreven paa samme Maade.

Den poetiske Betegnelse af Stenene som *pá kynnstu* „de meget kjendelige“ har Analogi i flere svenske Indskrifter Vers, samt i Vers paa en Sten fra Bjørneby i Degernes. Men dennes Indskrift er meget nær beslægtet med Røk-Stenens Type og er derfor sandsynlig overført fra Sverige til det norske Landskab, som ligger ikke meget langt fra den svenske Grænse.

Adverbiet „her“ er i Forbindelser, som svare til den, hvori det findes paa Gimsø-Stenen, hidtil ikke fundet i norske Runeindskrifter, men oftere i svenske.

Gimsø-Indskriften begynder med Prosa, men fortsættes i samme Sætning med Verslinjer. Denne Blanding af Prosa og Vers har mange Sidestykker i svenske Mindeindskrifter. Den norske Indskrift fra Dynna, Hadeland, begynder med Prosa, men afsluttes med en Sætning i Vers.

Den Mand, som har reist Mindesmærket, taler paa Gimsø-Stenen i første Person. Dette findes ikke paa nogen reist norsk Mindesten, som har Indskrift udelukkende med den kortere Rækkes Runer, men gjenfindes paa Kärnbo-Stenen i Södermanland.

Ogsaa den Omstændighed, at Gimsø-Stenen, hvis Indskrift snarest synes at være fra 1ste Halvdel af 9de Aarh., har været reist som Mindesten over en død Mand i fri Luft, fortjener her at fremhæves. Jeg har i det foregaaende (Norg. Indskr. I 339) anført Wimmers Udtalelse, at der i Norge i det lange Tidsrum fra omkring 625 til langt ned i den kristne Tid ikke kjendes en eneste Runesten, som er reist paa Graven, hvoraf han slutter, at man allerede i 7de Aarh. i Norge næsten ganske ophørte med at reise Runesten paa Graven, og at denne Skik i 8de og 9de Aarh. blev fuldstændig ubrugelig. Denne Mening er ogsaa tiltraadt af Finnur Jónsson i hans Litteraturhistorie (II S. 247), hvor han betegner Wimmers Resultat som overordentlig vigtigt.

Jeg har med Hensyn hertil i det foregaaende henvist til følgende norske Mindestene, som er forsynede med Runeindskrift og som har været reiste i fri Luft paa eller ved en Gravhaug: Runestenen B fra Myklebostad i Vistdalen Sogn i Romsdalen, som jeg har sat til Tiden mellem 675 og 700. For det andet Gimsø-Stenen, som jeg sætter til første Halvdel af 9de Aarh. For det tredje en Sten fra Bjørneby i Degernes Annex til Rakkestad i Smaalenene, som jeg henfører til Tiden omkring 900. Endelig har jeg kortelig henvist til to reiste Runestene fra Bohuslen.

Jeg har heraf sluttet, at i anden Halvdel af 7de, samt i 8de og 9de Aarh. Skikken at reise Runesten i fri Luft paa eller ved den Dødes Grav har været lidet brugt i Norge, men ikke aldeles fortrængt.

Nu tror jeg imidlertid at kunne nærme mig mere til Wimmers Opfatning. Thi da Bjørneby-Stenen har en Indskrift, som med Hensyn til Runeformer, Sprogformer og Lydbetegnelse, samt i sin hele Eiendommelighed er nær beslægtet med svenske Indskrifter af Røk-Indskriftens Type, saa synes denne Indskrift at vise

Paavirkning fra et nærliggende svensk Landskab. Derfor kan ogsaa den Omstændighed, at den med en Runeindskrift forsynede Bjørneby-Sten har været reist i fri Luft, skyldes svensk Indflydelse

Og naar vi nu i Gimsø-Indskriften finde en lang Række af Berøringspunkter med svenske Indskrifter, saa kan den Omstændighed, at Runestenen i Gimsø har været reist i fri Luft, ligeledes henvise til svensk, ikke norsk, Skik.

I Forbindelse hermed fremhæver jeg endnu den Forklaring af *utstap-niþ*, som jeg i det foregaaende har foreslaaet. Efter denne skulde Indskriften udsige: „Nokke, Aases Broder, reiste her efter Slægtning, som havde bosat sig ude (i fremmed Land), dette Opholdssted for den døde Mand og saa desuden disse meget kjendelige Stene.“

Efter alt det, som i det foregaaende er fremført, formoder jeg, at Gimsø-Stenen, skjønt den har været reist paa norsk Grund, har været sat af en svensk Mand til Minde om hans Broder, som havde bosat sig udenfor Hjemmet. Jeg vover ikke at bestemme, fra hvilket Landskab den svenske Mand har været, men holder det dog for sandsynligst, at han har været fra Mellem-Sverige.

Vi kan ikke vide, hvorledes, ad hvilken Vei eller paa Grund af hvilke Forhold disse to svenske Mænd er komne til Haalogaland. Men det fortjener at nævnes, at der i den hedenske Tid ogsaa ellers er Spor til Forbindelser mellem Haalogaland og Mellem-Sverige. Jeg skal her ikke gaa nærmere ind paa dette Forhold, men kun i Korthed nævne følgende.

Ynglinga Saga fortæller om fiendtlige Sammenstød og fredelige Forbindelser mellem haaløyske og svenske Konger. Saaledes sendte Upsala-Kongen Adils en Hest som Foræring til Kong Godgest i Haalogaland (Yngl. s. Cap. 33 U., Cap. 29 F. J.).

Det er af flere Grunde vanskeligt at bestemme, fra hvilken Tid Gimsø-Stenen og dens Indskrift er. For det første har Spørgsmaalet, om Stenen er reist og Indskriften ridset af en norsk eller (som jeg snarere tror) af en svensk Mand, nogen Forbindelse med Spørgsmaalet om Mindesmærkets Tid. Men navnlig er Tidsbestemmelsen vanskelig, fordi Runemesteren vistnok i Runeformer, Sprogformer og Anvendelse af Ord tildels har efterlignet Indskrifter, som har været fra en meget ældre Tid end hans egen.

Saaledes kan det paa Gimsø-Stenen forekommende Ord *ah* „og“ ellers i denne Form ikke paavises uden paa Fyrunga-Stenen fra Vestergötland, som jeg har henført til 675—700. Runeformen *h* findes paa Gimsø-Stenen brugt med Betydning af *a* 3 Gange ved Siden af den yngre Form *h* i samme Betydning. Hin Form af *a*-Runen findes ellers paa Istaby-Stenen fra Bleking, hvis Skriftform synes at henvise til anden Halvdel af 7de Aarh.

Til den anden Side kan det nævnes, at *f* paa Gimsø-Stenen i *nafesun* synes at betegne Lyden *v*, hvilken Lydbetegnelse jeg ellers ikke kan paavise

før end i svenske Indskrifter fra 11te Aarh. Fremdeles, at Runen *éR* eller *ýR* i *hER* og i *nafESun* (i hvilke Ord Runen dog ikke er sikker) betegner Lyden *e*, hvilken Lydbetegnelse jeg ellers ikke kan paavise før end i svenske og danske Indskrifter fra Slutningen af 10de Aarh.

For Bestemmelsen af Gimsø-Stenens Tid kan ogsaa fremhæves Brugen af *óss*-Runen som Tegn for det nasale *a* og følgende Sprogformer: *asa* med det nasale *a* i første, men ikke i anden Stavelse; *raispa* med *p*; *aft*, sandsynlig udtalt *æft*; *nafESun*, d. e. *ná-vesun* med *s* og med *n* bevaret i Endelsen *-un*; *þaisa*, Adverbiet *þa* med det nasale *a*; *kunstu*, udtalt *kynnstu*, i Modsætning til den ellers forekommende Superlativform *kunnastr*. Endelig Brugen af de poetiske Ord *útstað-nið* og *ná-vesun*, samt det, at den Mand, som har reist Stenen, taler i første Person.

Naar jeg sammenfatter alle Tidsmærker, tror jeg at maatte henføre Gimsø-Stenen til 9de Aarhundred. Snarest er jeg tilbøielig til at sætte den til Tiden omkring 825.

Hvis det er rigtigt, at Gimsø-Stenen er reist af en Mand fra Mellem-Sverige, giver den os et Vidnesbyrd, som slutter sig til mange andre, om at noget Kjendskab til de førhistoriske Mindesmærkers Skrift og Sprog holdt sig længere i Sverige end i de andre nordiske Lande.

Derved, at Gimsø-Stenens Skrift har ikke faa Berøringspunkter med Røktypens Skrift, synes vi i hint Mindesmærke at maatte erkjende Indflydelse fra en Bevægelse, der kan betragtes som et af de første Spor til den Strømning, der førte en eiendommelig Form af den kortere Rækkes Skrift fra Gotlands og Østergötlands Havne til de skotske og irske Farvande og derfra igjen til Jæderens Strand. Jfr. herom Hønen-Runerne S. 20¹).

¹) *Efterskrift*. Vi beklage, at Clichéen til Tegning Nr. 3 af Gimsø-Indskriften (S. 387) har, ved i længere Tid at henligge ubenyttet, lidt nogen Skade nederst til højre (mellem Rune a 28 og a 29), saa at nogle sorte Prikker her er fremkomne, uden at dog Runetrækkene har lidt noget væsentligt. De nævnte Runer (a 28 og a 29) sees tydelig paa Tegninge af den hele Sten S. 385.